Sude TAY

MİLLETLERARASI YATIRIM HUKUKU BAĞLAMINDA KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1417
Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi
Yayın No | Publication Number: 2026/167

Kitap Adı: Milletlerarası Yatırım Hukuku Bağlamında Kültürel Mirasın Korunması
Book Title: The Protection of Cultural Heritage in the Context of International Investment Law
ISBN: 978-625-5007-50-6
DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786255007506

Yazar(lar) | Author(s): Sude TAY | orcid.org/0009-0005-2804-9521

Konu Kategorisi | Subject Categories: Milletlerarası Yatırım Hukuku, Kültürel Miras

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16 x 23 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 160

Yayım Tarihi | Publication Date: Ekim 2026 | October 2026
Yayım Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye
Mizanpaj | Layout: Vildan YAVUZ
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no: 77398)

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tosyalı Cad. No: 57A
Vefa-Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18
www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nın yüksek lisans programı kapsamında hazırlanan ve 04/08/2026 tarihinde savunularak kabul edilen yüksek lisans tezinin, jüri üyelerinin önerileri de dikkate alınarak gözden geçirilmiş halidir.

Öncelikle, bana güvenip danışmanım olmayı kabul eden, yüksek lisans eğitimine başladığım günden bu yana ne zaman ihtiyaç duysam vakit ayıran, çalışma süresince başta kaynak temini olmak üzere hiçbir hususta desteğini esirgemeyen, çalışmamı titizlikle inceleyip kıymetli görüşleriyle katkıda bulunan çok değerli hocam Dr. Nazlı Albayrak Ceylan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Kıymetli vaktini ayırıp savunmada jüri üyesi olarak yer alan ve görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Dr. Deniz Defne Kırlı Aydemir ve Dr. Ekin Deniz İlhan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitiminden bu yana, çalışmalarımı gerçekleştirebilmem için elinden gelen bütün imkanları sağlayan, desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Şafak Narbay'a; ihtiyaç duyduğum her an kapısını gönül rahatlığıyla çalabildiğim, çalışmam için başta kaynak temini olmak üzere her konuda yardımcı olan değerli hocam Dr. Rumeysa Partalcı'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Başta annem ve babam olmak üzere, bu zamana kadar attığım her adımda arkamda olan, haklarını ödeyemeyeceğim, üzerimde emeği olan tüm aileme; birçok durumda olduğu gibi tez süresince de her duyguyu benimle birlikte yaşayan Ayça Çalışkan'a; savunmada yanımda olup heyecanımı paylaşan Av. Esra Çelikkol'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, yüksek lisans tez çalışmamın basımını üstlenen Filiz Kitabevi'ne teşekkürlerimi sunarım.

Anneme ve mazlum coğrafyaların kadim mirasına.

Sude TAY

Sakarya/2026

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ III
İÇİNDEKİLER V
KISALTMALAR IX
ÖZET XI
ABSTRACT XII

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM
KÜLTÜREL MİRAS VE KÜLTÜREL MİRASA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

1.1. Kültürel Miras Kavramı 5
1.1.1. Kültürel Mirasın Tanımı 5
1.1.2. Kültürel Mirasın Kültür Varlığı ile İlişkisi 7
1.1.2.1. Kültür Varlığı 7
1.1.2.2. Kültürel Miras ile Kültür Varlığı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi 8
1.1.3. Kültürel Mirasın Niteliğine İlişkin Görüşler 10
1.1.3.1. Evrensellik Görüşü 10
1.1.3.2. Milliyetçilik Görüşü 11
1.1.4. Kültürel Mirasın Mülkiyeti 12
1.1.4.1. Genel Olarak 12
1.1.4.2. Türk Hukukunda Kültürel Mirasın Mülkiyeti 14
1.2. Kültürel Mirasa İlişkin Hukuki Düzenlemeler 16
1.2.1. Türk Hukukundaki Düzenlemeler 16

1.2.1.1. Anayasa 16
1.2.1.2. Kanuni Düzenlemeler 16
1.2.1.2.1. Genel Olarak 16
1.2.1.2.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) 17
1.2.1.2.3. Diğer Kanuni Düzenlemeler 19
1.2.1.3. Yönetmelikler 20
1.2.2. Milletlerarası Düzenlemeler 21
1.2.2.1. UNESCO Anlaşmaları 22
1.2.2.1.1. 1954 Tarihli Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi 22
1.2.2.1.2. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili 1970 UNESCO Sözleşmesi 23
1.2.2.1.3. 1972 Tarihli Birleşmiş Milletler Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi 25
1.2.2.1.4. Sualtı Kültürel Mirasın Korunmasına Dair 2001 UNESCO Sözleşmesi 26
1.2.2.2. Bölgesel Anlaşmalar (Avrupa) 28
1.2.2.2.1. Avrupa Kültür Sözleşmesi 28
1.2.2.2.2. Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (Granda Sözleşmesi) 28
1.2.2.2.3. Arkeolojik Mirasın Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi (Gözden Geçirilmiş) (Valetta Sözleşmesi) 29
1.2.2.2.4. Kültür Varlıklarına İlişkin Suçlarla İlgili Avrupa Konseyi Sözleşmesi 30
1.2.2.2.5. Diğer Anlaşmalar 31
1.2.2.3. Türkiye'nin Tarafı Olduğu İki Taraflı Anlaşmalar 32
1.2.3. Karşılaştırmalı Hukukta Kültürel Mirasa İlişkin Düzenlemeler 34
1.3. Kültürel Mirasın Önemi ve İnsan Hakları ile İlişkisi 37
1.3.1. Kültürel Mirasın Önemi 37
1.3.2. Kültürel Mirasın İnsan Hakları ile İlişkisi 40
1.3.2.1. Genel Olarak 40
1.3.2.2. Kültürel Miras ve İnsan Haklarına İlişkin Kararlar 42

2. BÖLÜM

MİLLETLERARASI YATIRIM ESNASINDA KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

2.1. Milletlerarası Yatırım Hukuku 45
2.1.1. Yatırım ve Yabancı Yatırım Kavramı 45
2.1.2. Milletlerarası Yatırımların Türleri 47
2.1.3. Milletlerarası Yatırım Hukukun Kaynakları 49
2.1.3.1. Milletlerarası Yatırım Anlaşmaları 49
2.1.3.2. Milletlerarası Yatırım Hukukunun Diğer Kaynakları 52
2.1.4. Milletlerarası Yatırım Hukukunun Kültürel Miras ile İlişkisi 52
2.2. Yabancı Yatırımcının İnsan Haklarına Dair Yükümlülüğü Olarak Kültürel Mirasın Korunması 53
2.2.1. Yabancı Yatırımcı ve İnsan Hakları 53
2.2.1.1. Ev Sahibi Devletin Hukukuna Uygunluk 55
2.2.1.2. Yatırım Anlaşmalarındaki Durum 57
2.2.2. Kültürel Mirasa İlişkin Değerlendirme 59
2.3. Yabancı Yatırımların Korunmasını Sağlayan Muamele Standartları ve Kültürel Miras 62
2.3.1. Dolaylı Kamulaştırma 63
2.3.2. Adil ve Hakkaniyetli Muamele İlkesi 71
2.3.3. En Çok Gözetilen Ulus Kaydı 75
2.3.4. Değerlendirme 77
2.4. Milletlerarası Yatırım Anlaşmaları ve Kültürel Miras 83

3. BÖLÜM

MİLLETLERARASI YATIRIM TAHKİMİNDE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

3.1. Milletlerarası Yatırım Tahkimi 89
3.1.1. Milletlerarası Tahkim Kavramı 89
3.1.2. Yatırım Tahkimi 91

3.2. Milletlerarası Yatırım Tahkimi Uyuşmazlıklarında Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Yoluyla Kültürel Mirasın Korunması 93
3.2.1. Üçüncü Kişilerin Amicus Curiae Müdahalesi 93
3.2.2. Kültürel Mirasa İlişkin Kararlarda Amicus Curiae 96
3.3. Milletlerarası Yatırım Tahkiminde Karşı Dava Yoluyla Kültürel Mirasın Korunması 99
3.4. Milletlerarası Yatırım Uyuşmazlıklarında Uygulanacak Hukuka İlişkin Meseleler Bağlamında Kültürel Mirasın Korunması 103
3.4.1. Esasa Uygulanacak Hukuk 104
3.4.2. Doğrudan Uygulanan Kurallar 106
3.4.2.1. Genel Bilgi 106
3.4.2.2. Milletlerarası Yatırım Tahkiminde Doğrudan Uygulanan Kurallar 108
3.5. Hakem Kararlarının İptal ve Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi Yoluyla Kültürel Mirasın Korunması 111
3.5.1. Kamu Düzeni 111
3.5.2. Hakem Kararlarının İptali 113
3.5.3. Hakem Kararlarının Tenfizi 115
SONUÇ 117
KAYNAKÇA 121

KISALTMALAR

AIA : Archaeological Institute of America
AY : Anayasa
AYM : Anayasa Mahkemesi
AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Bkz. : Bakınız
BM : Birleşmiş Milletler
CAFTA- DR : Dominican Republic-Central America Free Trade Agreement
CETA : Comprehensive Economic and Trade Agreement
COMESA : Common Market for Eastern and Southern Africa
dip. : Dipnot
DYYK : Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu
E. : Esas
E.T. : Erişim Tarihi
ECT : Energy Charter Treaty
EEK : Eski Eserler Kanunu
GK : Genel Kurul
HD. : Hukuk Dairesi
HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICC : Internaitonal Cahamber of Commerce
ICCROM : International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOM : International Council of Museums
ICOMOS : International Council on Monuments and Sites
ICSID : International Centre for Settlement of Investment Disputes
ILC : Internaitonal Law Commission

IMF **:** International Monetary Fund
İHEB **:** İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
K. **:** Karar
KGSG **:** Kulturgutschutzgeset
KTVKK **:** Kültür Varlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
m. **:** Madde
MIGA **:** Multilateral Investment Guarantee Agency
MTK **:** Milletlerarası Tahkim Kanunu
MTO **:** Milletlerarası Ticaret Odası
NAFTA **:** Nort American Free Trade Agreement
OECD **:** Organisation for Economic Co-operation and Development
para. **:** Paragraf
PCA **:** Permanent Court of Arbitration
s. **:** Sayfa
SCC **:** Stockholm Chamber of Commerce
SOKÜM **:** Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi
SPP **:** Southern Pasific Properties
UCTAD **:** United Nations Conference on Trade and Development
UNEP **:** United Nations Environment Programme
UNESCO **:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNCITRAL **:** United Nations Commission On International Trade Law
UNIDROIT **:** International Institute for the Unification of Private Law
US **:** United States
vb. **:** Ve benzeri
Y. **:** Yargıtay
YKTK **:** Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması

THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL INVESTMENT LAW

ÖZET

Yabancı yatırım faaliyetleri karşısında kültürel mirasın zarar gördüğü ve zarar görme ihtimalinin bulunduğu durumlarda, ev sahibi devletin kültürel mirasa ilişkin hakları ve bunların korunmasına yönelik yükümlülüğü ile yabancı yatırımcının yatırıma ilişkin hakları birbiri ile çatışmaktadır. Ne var ki hem kültürel mirasın hem ekonomik gelişmeyi sağlayan yabancı yatırımın korunması, ev sahibi devletin kamu düzenini ilgilendiren hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, kültürel miras ile yabancı yatırımlar arasındaki dengenin ne şekilde kurulabileceğinin incelenmesi önem arz etmektedir. Konunun önemine binaen çalışmamızda, kültürel mirasın korunmasına yönelik milletlerarası anlaşmalar, kültürel miras ve milletlerarası yatırım hukukuna ilişkin yerli ve yabancı literatürdeki kaynaklar, milletlerarası yatırım tahkimi nezdinde verilen kararlar ve mevcut milletlerarası yatırım anlaşmaları incelenmek suretiyle kültürel mirasın milletlerarası yatırım hukukunun halihazırdaki haliyle ne şekilde korunabileceğine, daha etkili korunabilmesinin gerekliliğine ve bu korumanın sağlanması için atılabilecek adımlara dikkat çekmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, yabancı yatırım faaliyetlerinin kültürel miras ve kültürel haklar üzerindeki etkisi; ilgili etkiler karşısında ve milletlerarası yatırım hukukunda kimlerin, ne şekilde davranmakla yükümlü olduğu veya yükümlü olmasa dahi neler yapabileceği; yükümlülüklerini yerine getiren ve getirmeyen kişilerin nasıl bir muameleyle karşılaşacağı ele alınmıştır. Sonuç olarak, milletlerarası yatırım anlaşmalarına kültürel mirasa korunmasına ilişkin, ulusal mevzuatlara ise kültürel mirasın doğrudan milletlerarası yatırım uyuşmazlıklarında korunmasına yönelik hükümler eklenmesinin, kültürel mirasın korunması için en etkili yol olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Milletlerarası Yatırım Hukuku, Yabancı Yatırım

ABSTRACT

In cases where cultural heritage has been damaged or is at risk of damage as a result of foreign investment activities, the host country's rights regarding cultural heritage and its obligation to protect it conflict with the foreign investor's rights related to the investment. However, the protection of both cultural heritage and foreign investment, which drives economic development, are matters of public order for the host state. For this reason, it is important to examine how a balance can be struck between cultural heritage and foreign investment. Given the importance of this issue, our study aims to highlight how cultural heritage can be protected under the current framework of international investment law, the necessity of more effective protection, and the steps that can be taken to ensure such protection. In this context, the study examines the impact of foreign investment activities on cultural heritage and cultural rights; who is obligated to act in what manner, or what actions may be taken even without such an obligation, in response to these impacts under international investment law; and how individuals who fulfill or fail to fulfill their obligations will be treated. Consequently, it has been concluded that incorporating provisions regarding the protection of cultural heritage into international investment agreements, adding provisions to national legislation aimed at the direct protection of cultural heritage in international investment disputes, is the most effective way to ensure the protection of cultural heritage.

Keywords: Cultural Heritage, International Investment Law, Foreign Investment